

ECHT DURVEN IS EUROPA OVERSTIJGEN

De tegenstrijdige reacties op de Europese aanbevelingen voor België – onaanvaardbaar voor de enen, het perfecte programma voor de anderen – hadden iets gemeenschappelijk: ze getuigden niet van durf en verbeelding. Dat geldt overigens ook voor de Europese Commissie zelf: ook daar mankeert durf en verbeelding. Waardoor een eenzijdig recept zonder perspectief op tafel ligt.

Moeten het pensioenstelsel en de arbeidsmarkt hervormd worden? Ja. Laaggeschoolde mensen krijgen in België te weinig kans op de arbeidsmarkt. Dus moeten remmen op de aanwerving van weinig geschoolde mensen aangepakt, onder meer inzake loonkost. En moet meer dan ooit geïnvesteerd worden in onderwijs. En natuurlijk moet nog sterker geactiveerd worden, en moet nagedacht over het verloop van de werkloosheidsuitkeringen in de tijd. Het pensioenstelsel moet een stevige, solidaire zekerheid bieden. De belangrijkste opdracht voor de volgende regering ligt daar. Op korte termijn moeten meer mensen aan het werk tussen 55 en 65, dus moeten de bestaande uitstapstelsels afgebouwd worden, terwijl bedrijven zich moeten engageren om veel sterker te investeren in opleiding en arbeidskwaliteit van 50-plussers. Tegelijkertijd moet uitgeklaard worden hoe het wettelijke pensioenstelsel er op lange termijn zal uitzien. Dat betekent dat je het tijdens de volgende regeerperiode moet hebben over de wettelijke pensioenleeftijd, binnen pakweg 20 jaar. Laat me dit gevoelige punt iets concreter maken. De levensverwachting boven de leeftijd van 65 gaat met rasse schreden vooruit. Een evenwicht op lange termijn in het pensioenstelsel is onmogelijk als de feitelijke en de wettelijke pensioenleeftijd zich daaraan niet geleidelijk aanpassen. Zeggen dat de wettelijke pensioenleeftijd nu helemaal niet aan de orde is, is niet de meest sociale houding. Niet alle mensen zullen binnen 20 jaar in staat zijn om te werken tot hun 65ste. Het zou zelfs asociaal zijn om daar van uit te gaan: nog altijd zal je te maken hebben met een groep die begonnen is op 18 jaar, nog altijd zullen er erg zware beroepen zijn, nog altijd zullen mensen boven de 60 gezondheidsproblemen krijgen... Om de effectieve, gemiddelde pensioneringsleeftijd dichter in de buurt van 65 te brengen, zal een deel van de bevolking binnen 20 jaar dus iets langer moeten werken dan 65. Zal je mensen dan verbieden om op hun 65ste te stoppen met werken? Neen. Maar je zal mensen die, bijvoorbeeld, op hun 22ste begonnen zijn, tegen dan moeten aanmoedigen en ondersteunen om pas op pensioen te gaan op hun 67ste. Concreet betekent dit, dat wie op dat moment nog geen 45 jaar gewerkt heeft, op zijn 65ste een pensioen zal kunnen krijgen dat minder goed is dan wat hij kan krijgen als hij doorwerkt tot zijn 67ste. Een flexibele pensioenleeftijd dus, in functie van de lengte van de loopbaan. De pensioenleeftijd biedt houvast, biedt een zekerheid. Als we zekerheid willen bieden op lange termijn, zullen we de *betekenis* van sommige zekerheden moeten herdefiniëren. Daar moeten we nu aan beginnen, want mensen moeten lang op voorhand weten wat het maatschappelijke contract is waarop ze hun pensioenverwachting kunnen baseren. *Conditio sine qua non* is natuurlijk dat de werkgevers ook jobs aanbieden aan mensen boven de 55; zo niet is heel deze discussie zinloos.

De vraag of we zonder taboes durven hervormen stelt zich voor iedereen. De begrotingsoefening die voor ons ligt, is bijzonder zwaar. In het verleden werd overal bespaard. Als we de toekomst willen voorbereiden, is dat de foute optie. We zullen de volgende jaren méér moeten uitgeven voor wetenschappelijk onderzoek, voor onderwijs, voor pensioenen, niet minder; we zullen méér moeten investeren om een koolstofarme economie mogelijk te maken, niet minder. De basis waarop zinvol bespaard kan worden, is dus smaller dan in het verleden, terwijl de opdracht even omvangrijk of zelfs omvangrijker is dan bij vroegere saneringen. Wie zegt dat dit pijnloos kan, dwaalt. Waar het om gaat,

is dat de begrotingssanering een perspectief moet bieden op een betere toekomst, dat iederéén met voldoende sterke schouders zijn duit in het zakje doet, en dat iederéén taboes laat sneuvelen. Wat we hoger schreven over werk en pensioenen, is geen gemakkelijke opdracht voor de sociale bewegingen: mensen zoals wij – voor wie werk een vorm van zelfexpressie is – hebben makkelijk praten over langer werken of over matiging; voor velen die werken om den brode zijn dat zeer moeilijke boodschappen. Wil men dat begrijpen, daar rekening mee houden en daar iets tegenover stellen? Kan de patronale wereld in een protocol vastleggen dat ook top-CEOs inleveren? Kan het VBO aanvaarden dat het invoeren van een hoofdelijke aansprakelijkheid van ondernemers t.a.v. onderaannemers essentieel is als je zwart werk en illegaliteit op de arbeidsmarkt krachtig wil bestrijden? Kan UNIZO instemmen met een veel krachtiger aanpak van schijnzelfstandigheid? Kan de VLD toegeven dat de sanering die voorligt onmogelijk is zonder nieuwe inkomsten? Ziet NVA dat het arbeidsvriendelijker maken van onze fiscaliteit impliceert dat zowel over groene fiscaliteit als over vermogensfiscaliteit moet gepraat worden? Is de MR bereid om in de gezondheidszorg het principe van de derde betaler te veralgemenen – waardoor we aan mensen met weinig geld niet meer vragen om de honoraria voor te schieten? Zullen de energiemonopolisten echt aangepakt worden? In het lopende debat wordt voortdurend beroep gedaan op de “durf” van de tegenstanders. Als we allemaal beginnen met zèlf te durven, dan zouden we veel verder staan.

Er is niet alleen èchte durf – gedeelde durf – nodig. Er is ook een ernstig debat nodig over de marsrichting, waarbij symbolen de plaats moeten ruimen voor realiteiten. Zeggen dat de vraag is of we “voor het Duitse model kiezen of niet”, getuigt van grote oppervlakkigheid en doodt de discussie. Natuurlijk is een matige loonkostontwikkeling aangewezen, natuurlijk moet nagedacht worden over de werking van onze arbeidsmarkt. Maar het Duitse model kan niet het voorbeeld zijn. Niet alleen is een veralgemening van de Duitse aanpak in Europa uitgesloten, want het is macro-economisch onmogelijk dat alle Europese landen samen hetzelfde handelsoverschot zouden boeken als Duitsland. Bovendien is Duitsland inzake investeren in menselijk kapitaal een middenmoter, waar we ons best niet aan meten. En tenslotte is het onmiskenbaar dat de armoede in Duistland de voorbije jaren significant gestegen is, waardoor Duitsland flagrant in overtreding is t.a.v. één van de essentiële doelstellingen van de “Europa 2020”-strategie van de Europese Commissie.

De vraag is nu of de Europese Raad Duitsland voor dit falende armoedebeleid op de vingers durft tikken en maatregelen durft vragen. Als men “Europa 2020” ernstig neemt, dan zou dit moeten. Net zoals ook andere doelstellingen van een sociaal investeringsbeleid – onderwijs, kinderopvang, onderzoek – hoog op de agenda zouden moeten staan. De voortekenen zijn echter niet goed: we horen vandaag een zeer eenzijdig Europees verhaal. We riskeren daardoor een budgettair en economisch beleid dat sociale investeringspolitiek alleen nog lippendienst bewijst. Het “pact” dat nodig is, is een Europees sociaal investeringspact. De mooie doelstellingen van “Europa 2020” (investeren in innovatie, investeren in onderwijs om drop-outs te verminderen en het hoger onderwijs verder uit te bouwen, armoede en werkloosheid bestrijden...) moeten verankerd worden in de toepassing van het Europese Semester.

Er is nog een pijnpunt. Zonder collectieve aanpak van risico’s die de nationale regeringen lopen op de financiële markten blijft de Eurozone een fragiele constructie, zo toonde Paul De Grauwe aan. Zo’n collectieve aanpak – met name via de uitgifte van gezamenlijke Euro-obligaties – impliceert niet dat je de verantwoordelijkheid van nationale regeringen om financieel orde op zaken te zetten, wegneemt. Het betekent dat je een evenwicht tot stand brengt tussen disciplineren en

ondersteuning, dat je het haalbaar maakt voor de zuiderse landen om te slagen, dat jonge Spanjaarden, Grieken en Portugezen echt een perspectief kunnen zien op het einde van de tunnel. Durft de Commissie van zo'n logisch voorstel een hard punt maken – tegen het Duitse neo-nationalisme in? Of gaat zij dergelijk gevecht liever uit de weg, zoals ze ook andere gevechten tegen gevestigde machten liever uit de weg gaat?

Veronderstel dat we offensief reageren op de aanbevelingen van de Europese Commissie, en niet louter defensief. Waarbij we niet klakkeloos het recept van de Commissie volgen, maar wel hervormen. Veronderstel dat de “durf” die de toekomstige regeringspartners en de sociale partners daarbij opbrengen een gedeelde durf is. Een hervormingsgezinde Belgische regering die op die basis aan de slag kan, zou ook in de Europese Raad sterk staan om een meer sociale Europese aanpak te eisen, om meer durf en meer verbeelding te eisen van de Commissie – of het nu gaat over de uitgifte van euro-obligaties of de hervorming van het bankstelsel. Waardoor Europa een perspectief zou aanbieden, eerder dan een eenzijdig economisch verhaal dat alleen euroscepticisme en sociale verbodding zal voeden.